

มุมมองการสงครามสมัยใหม่ “HYBRID WARFARE”



กวีรัศมี นนท์จิรพัส¹
วิศรุตม์ เอี่ยมประกอบกิจ²

บทนำ

การก่อกวนเรื่องแบบแผนการสงครามในเวทีระหว่างประเทศ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในหมู่นักวิชาการ นักการทหารในหลายประเทศ โดยเฉพาะการถอดบทเรียนจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตถึงปัจจุบัน³ นักวิชาการ และนักการทหารส่วนหนึ่งมองเห็นถึงการมาของรูปแบบสงครามชุดใหม่ที่มีลักษณะการผสมผสานของการใช้เครื่องมือหลากหลายในการต่อสู้ หรือในอีกมุมหนึ่งคือการผสมผสานวิถีของการทำสงครามที่หลากหลาย เพื่อให้ได้มาซึ่งชัยชนะ กล่าวคือ สงครามจะไม่ถูกดำเนินการด้วยวิถีเดียว



¹ นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ สถาบันความมั่นคงศึกษา สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ

- รัฐศาสตรบัณฑิต (การปกครอง) (เกียรตินิยมอันดับ 2) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ สถาบันความมั่นคงศึกษา สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ

- รัฐศาสตรบัณฑิต (การปกครอง) (เกียรตินิยมอันดับ 1) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³ Patrick A. Mellon, “Search of New Wars: The Debate about a Transformation of War,” *European Journal of International* (March 2010), 65-72.



“

การสงครามในยุคปัจจุบันมีการใช้เครื่องมือหรือปฏิบัติการที่เป็นลูกแบบผสมผสานจนแทบจะเป็นเรื่องปกติในยุคปัจจุบัน แม้กระทั่งกลุ่มติดอาวุธในเวทีระหว่างประเทศไม่เคยใช้วิถีปฏิบัติเดียวในการต่อสู้กับอำนาจรัฐ หากแต่พวกเขาใช้ทุกวิถีทางในการสงครามจนเป็นเรื่องปกติ และลักษณะของสงครามที่มีการผสมผสานเช่นนี้ ถูกเรียกในหมู่นักทฤษฎีการทหารว่า *“สงครามไฮบริด”* (Hybrid Warfare) อาจเรียกว่า *“สงครามพันทาง”*⁴

”

ในแง่ของการสงคราม คำว่า “Hybrid” ซึ่งแปลว่า พันทางหรือลูกผสมนั้น มีค่านิยามที่หลากหลายแตกต่างกันออกไปของผู้นิยาม แต่ในความเข้าใจของผู้เขียน สงครามพันทาง (Hybrid Warfare) นั้นหมายถึง การผนวกรวมระหว่างสงครามตามแบบ (Conventional Warfare) และสงครามนอกแบบ (Unconventional Warfare) โดยเน้นไปที่การใช้พลังอำนาจทางทหาร ทั้งในระดับยุทธการและยุทธวิธีในการทำสงคราม⁵

ภัยคุกคามแบบลูกผสมนี้ คือส่วนผสมของความหลากหลายและพลวัตของกองกำลังแบบประจำการ และไม่ประจำการ องค์ประกอบของอาชญากรรมหรือไม่ก็เป็นส่วนผสมของที่กล่าวมาที่เอามาใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยใช้เครื่องมือทั้งกองกำลังในแบบนอกแบบ การทูต ข่าวสารข้อมูล กองทัพหลักเครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อสันคลอนเสถียรภาพฝ่ายตรงข้าม⁶

⁴ Frank G. Hoffman, “Conflict in the 21 St Century : The Rise of Hybrid Wars” (Potomac Institute for Policy Studies, 2007), 14, 17-23, <http://www.potomacinstitute.org/>.

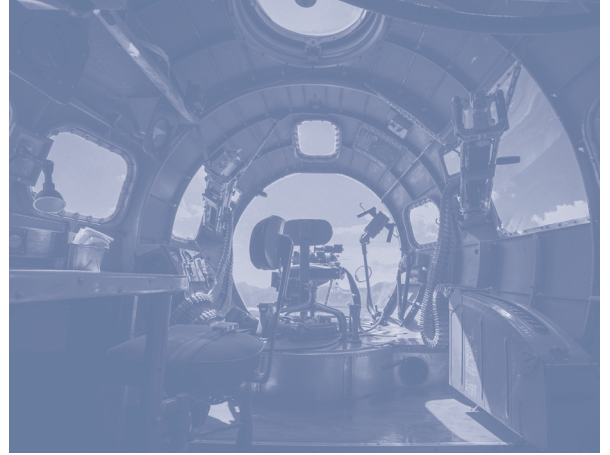
⁵ โรงเรียนเสนาธิการทหารบก. 2563. “Hybrid Warfare”. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สหทัยบล็อกและการพิมพ์. หน้า 6.

⁶ Bastian Giegerich, “Hybrid Warfare and the Changing Character of Conflict” JSTOR, Vol. 15, No. 2 (Spring 2016), pp. 65-72.

*สงครามตามแบบและสงครามนอกแบบ
หมายถึงอะไร? จากการอบรบหลักสูตร
ความมั่นคงศึกษา (ระดับต้น) ที่สถาบันความ
มั่นคงศึกษาได้จัดขึ้น เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม –
3 กันยายน 2563 ณ โรงแรมโมต้า แกรนด์
กวารวดี อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม และ
วันที่ 9 กันยายน 2563 ณ โรงแรม เดอะ สุโกศล
กรุงเทพฯ มีการบรรยายใน หัวข้อ
“Hybrid Warfare” และได้อธิบายถึง
สงครามตามแบบและสงครามนอกแบบไว้ดังนี้*

1) สงครามตามแบบ เป็นสงคราม
ที่รัฐใช้พลังอำนาจทางทหาร วิธีทางทหาร
และอาวุธยุทโธปกรณ์ เพื่อต่อสู้กับภัยคุกคาม
ดั้งเดิม (Traditional Threats)⁷ หรือเพื่อ
ขยายอิทธิพลเหนือและ/หรือเข้ายึดครอง
รัฐใดรัฐหนึ่ง สงครามตามแบบมีทั้งที่เป็น
ระดับเล็ก ระดับใหญ่ ไปจนถึงสงคราม
อาวุธนิวเคลียร์ทั้งในระดับยุทธวิธีและ
ยุทธศาสตร์

2) สงครามนอกแบบ เป็นสงคราม
ที่รัฐกระทำต่อกันด้วยพลังอำนาจทางทหาร
และพลังอำนาจประเภทอื่น ๆ สงคราม
ประเภทนี้มักถูกใช้เพื่อต่อสู้กับภัยคุกคาม
รูปแบบใหม่ (Non-traditional Threats)⁸
โดยใช้ปฏิบัติการทหารและกึ่งทหารมุ่งกระทำ
ต่อรัฐเป้าหมายในด้านการทหาร การเมือง
เศรษฐกิจ สังคม และจิตวิทยา



รูปแบบการทำสงครามของ Hybrid Warfare จึงเป็น
การใช้ปฏิบัติการทางทหารร่วมกับปฏิบัติการด้านอื่น ๆ
ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งทางการทูต (Diplomatic) การเมือง
(Political) สังคม (Social) เศรษฐกิจ (Economic) หรือ
ด้านข้อมูลข่าวสาร (Information) โดยใช้โฆษณาชวนเชื่อ
(Propaganda) หรือปฏิบัติการข่าวสาร (Information
Operation : IO) โจมตีฝ่ายตรงข้ามในทางอ้อมด้วยการ
บิดเบือนข้อเท็จจริงและเผยแพร่ชุดข้อมูลนั้นให้มวลชน
เกิดความเชื่อและคล้อยตาม

⁷ ภัยคุกคามดั้งเดิม หมายถึง ภัยคุกคามที่กระทำโดยรัฐต่อรัฐในรูปแบบของการโจมตีทางทหาร สู้รบ และเปิดสงครามระหว่างรัฐ เพื่อขยายอิทธิพลของตนและ/หรือแสวงหาผลประโยชน์จากอีกรัฐหนึ่ง

⁸ ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ หมายถึง ภัยคุกคามที่นอกเหนือไปจากมิติทางด้านทหาร แต่มีความเชื่อมโยงกับมิติทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม อาทิ การก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามชาติ สงครามไซเบอร์ ความยากจน ปัญหาความมั่นคงทางพลังงานและอาหาร การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศของโลก ภัยพิบัติทางธรรมชาติ โรคระบาด โรคอุบัติใหม่ และโรคอุบัติซ้ำ ฯลฯ

กรณีศึกษา: *Hybrid Warfare* กับการยึดครองแคว้นไครเมียของรัสเซีย

รัสเซียเป็นตัวอย่างของการทำสงครามรูปแบบใหม่ด้วยการใช้ยุทธวิธีนอกแบบผสมผสานกับยุทธวิธีในรูปแบบเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมืองที่ต้องการ จากการศึกษากรณีความขัดแย้งระหว่างยูเครนและรัสเซียในประเด็นของวิกฤตการณ์ไครเมีย สามารถอธิบายได้ว่า ข้อมูลพื้นฐานและภูมิศาสตร์ของไครเมีย ไครเมียถือเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญของทะเลดำที่จะเข้าสู่ดินแดนยูเรเชียและทะเลเมดิเตอร์เรเนียน⁹ อีกทั้งเป็นรัฐกั้นชนระหว่างรัสเซียกับองค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty Organization : NATO) ที่ได้ขยายอิทธิพลเหนือดินแดนที่แต่เดิมเคยเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพโซเวียต รวมถึงยังมีทรัพยากรธรรมชาติทางพลังงาน ไม่ว่าจะเป็นน้ำมัน ก๊าซ หรือก๊าซธรรมชาติเหลว¹⁰

สหรัฐฯ จึงพยายามเข้ามาขยายอิทธิพลเหนือดินแดนยูเครนโดยการเผยแพร่อุดมการณ์เสรีนิยมในรูปแบบของอำนาจอ่อน (Soft Power) เพื่อดึงให้ยูเครนเข้ามาเป็นสมาชิกสหภาพยุโรป (European Union : EU) และองค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ ในเวลานั้นนายพลเจราซิมอฟซึ่งดำรงตำแหน่งประธานคณะเสนาธิการกองทัพรัสเซียได้คิดค้นยุทธศาสตร์ใหม่ของรัสเซียในการทำสงครามพันทาง โดยหลักการดังกล่าวเรียกว่า หลักนิยมเจราซิมอฟ¹¹ (The Gerasimov Doctrine) โดยผสมผสานระหว่างยุทธวิธีทางทหารและยุทธวิธีในมิติอื่น กล่าวคือ

“
มีการส่งกองกำลังทหารไปตามเขตแนวชายแดน
โดยอ้างว่าเป็นการฝึกซ้อมรบ และในระหว่าง
การฝึกซ้อมก็ใช้ยุทธการนอกแบบเพื่อคุม
จุดยุทธศาสตร์ทหารที่สำคัญและให้การ
สนับสนุนอาวุธแก่กลุ่มก่อความไม่สงบในไครเมีย
ที่สนับสนุนรัสเซีย ขณะเดียวกันรัสเซีย
ก็ใช้ปฏิบัติการข่าวสารหรือ **IO** ด้วยการผลิต
โฆษณาชวนเชื่อเพื่อโน้มน้าวให้ชนชาติรัสเซีย
ในไครเมียคล้อยตาม เนื่องจากไครเมีย
มีประชากรเชื้อสายรัสเซีย มากกว่าร้อยละ 50
จากประชากรทั้งหมด

⁹ สุรชาติ บำรุงสุข, “การกลับสู่ความเป็นมหาอำนาจของรัสเซีย : ศึกษากรณีวิกฤตการณ์ไครเมีย,” จุลสารความมั่นคงศึกษา ฉบับที่ 185-186 (พฤษภาคม 2560), หน้า 33.

¹⁰ Frank Umbach, “The energy dimensions of Russia’s annexation of Crimea”, Nato Review, accessed September 10th, 2020, <https://www.nato.int/docu/review/articles/2014/05/27/the-energy-dimensions-of-russias-annexation-of-crimea/index.html>.

¹¹ Andrew E. Kramer, “Russian General Pitches ‘Information’ Operations as a Form of War,”-New York Times, accessed September 10th, 2020, <https://www.nytimes.com/2019/03/02/world/europe/russia-hybrid-war-gerasimov.html>.

จากกรณีข้อศีกษาวิกฤตการณ์ระหว่างยูเครนและรัสเซีย สามารถสรุปได้ว่า ยุทธศาสตร์ที่รัสเซียใช้ทำ Hybrid Warfare มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. รัสเซียใช้กองกำลังรบตามแบบเพื่อคุ้มครองปกป้อง และสนับสนุน กองกำลังของรัสเซียตามเขตแนวชายแดน¹²

2. รัสเซียมีการใช้กองกำลังนิวเคลียร์เพื่อป้องกันการตอบโต้ทางทหารของรัฐเป้าหมาย¹³

3. รัสเซียใช้ปฏิบัติการข่าวสารหรือ IO ด้วยการใช้โฆษณาชวนเชื่อเพื่อสนับสนุนและสร้างความชอบธรรมในการปฏิบัติการทางทหาร¹⁴

4. รัสเซียสามารถปฏิเสธการเข้าไปเกี่ยวข้องกับปฏิบัติการดังกล่าว หากปรากฏหลักฐานที่บ่งชี้ว่ารัสเซียเป็นผู้อยู่เบื้องหลัง



จากลักษณะทั้ง 4 ประการในข้างต้น สามารถพิจารณาได้ว่า แบบแผนสงครามของรัสเซียได้เปลี่ยนแปลงไปในลักษณะสงครามลูกผสม (Hybrid Warfare) อาศัยการใช้ยุทธการที่หลากหลายเพื่อสร้างอิทธิพลเหนือรัฐเป้าหมาย การบ่อนทำลายทางการเมือง การปฏิบัติการข่าวสาร ฯลฯ โดยมีการเปลี่ยนแปลงในระดับรากฐานของการทำสงครามรูปแบบใหม่ ดังที่เรียกว่า “*หลักนิยมเฮอร์มิท*” *เปรียบเสมือน “เข็มนาฬิกา”* ที่ปฏิบัติการดังกล่าวไม่สามารถระบุเป้าหมายได้อย่างชัดเจน ขณะเดียวกันผู้กระทำก็ไม่ต้องทำให้เกิดความชัดเจนของการกระทำดังกล่าว แต่จุดประสงค์หลักคือมุ่งหวังการมีอิทธิพลเหนือรัฐเป้าหมาย



ประเทศไทยกับการรับมือ Hybrid Warfare

ในมุมมองของผู้เขียน การอธิบายเรื่อง Hybrid Warfare ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเพื่อให้มองเห็นถึงบทบาทของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสงคราม เนื่องจากเทคโนโลยีสมัยใหม่กลายเป็นปัจจัยสนับสนุนหลักในการทำสงครามของตัวแสดงที่เป็นรัฐ (State Actor) และตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ (Non-state Actor)

ข้อสรุปที่ผู้เขียนได้รับจากการศึกษาเรื่อง Hybrid Warfare และการศึกษากรณีตัวอย่างของสงครามสามารถสรุปได้ 2 ประการ ดังนี้

★ **ประการแรก** แบบแผนของสงครามรูปแบบเก่ากำลังหมดไป เนื่องจากบริบทของการพัฒนาทางเทคโนโลยีมาเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อรูปแบบทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และทางการทหาร ซึ่งถือเป็นความท้าทายของประเทศในการรับมือกับภัยคุกคามใหม่ทางด้านเทคโนโลยี ดังนั้น ไทยควรมีแผนเตรียมพร้อม ป้องกัน และรับมือกับสงครามรูปแบบใหม่ที่อาจเกิดขึ้น โดยเน้นที่การสนับสนุนและพัฒนางานองค์ความรู้เรื่อง Hybrid Warfare สร้างความตื่นตัวของประชาชน และดึงความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งทุกฝ่ายควรเล็งเห็นถึงความสำคัญของการฝึกซ้อมร่วมเพื่อป้องกันสงครามตามแบบที่ใช้วิถีทางทหาร และสร้างความพร้อมเพื่อรับมือกับสงครามนอกแบบ โดยเฉพาะปฏิบัติการ IO และสงครามไซเบอร์ (Cyberwar)

¹² Robert D. Blackwill and Stephen Sestanovich, “Conflict in Ukraine,” Global Conflict Tracker, accessed September 10th, 2020, <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/conflict-ukraine>.

¹³ David Brennan. “Russia Deploys Nuclear Missiles Near Ukraine Border: Reports,” Newsweek, accessed September 10th, 2020, <https://www.newsweek.com/russia-nuclear-missiles-ukraine-border-iskander-satellite-ballistic-1297018>.

¹⁴ Bill Chappell and Mark Memmott, “Putin Says Those Aren’t Russian Forces In Crimea,” NPR, accessed September 10th, 2020, <https://www.npr.org/sections/thetwo-way/2014/03/04/285653335/putin-says-those-arent-russian-forces-in-crimea>.

★ **ประการที่สอง** หากพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศอื่น ๆ บนเวทีระหว่างประเทศจะเห็นได้ว่า ประเทศไทยสามารถกำหนดท่าทีต่อความขัดแย้ง และการขยายอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา กับจีนไว้ได้

“ นอกจากนี้ ไทยยังคงมีความสัมพันธ์ทางการทูตอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศพันธมิตรผ่านกรอบความร่วมมือระดับพหุภาคีต่าง ๆ เราจึงไม่ได้เห็นปฏิบัติการสงครามแบบพันทางในไทยที่เป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม ไทยเป็นประเทศที่มหาอำนาจให้ความสนใจ เนื่องจาก มีภูมิศาสตร์ที่อึดต่อการคมนาคมขนส่ง การค้า และยังเป็นจุดยุทธศาสตร์ ทางทหารที่สำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในอนาคตจึงมีความเป็นไปได้ว่าไทยอาจถูกกดดันทางทหารและเศรษฐกิจจากชาติ มหาอำนาจ ดังนั้น ไทยควรใช้ศักยภาพทางการทูตและนโยบายอ่อนตัว เพื่อรักษาความสัมพันธ์อันดีกับนานาประเทศและรักษาดุลยภาพ ระหว่างประเทศ

”

